

## **ГОРБАЧОВА ПРИНА МИХАЙЛІВНА**

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

### **ПОСТАНОВЛЕННЯ СУДДЕЮ ЗАВІДОМО НЕПРАВОСУДНОГО РІШЕННЯ: «ДІЄВІСТЬ» НОРМИ**

Стаття 129 Конституції України встановлює, що судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону. Порушення суддями цього принципу є неприпустимим, тим більше шляхом вчинення злочину, передбаченого ст. 375 КК України. Вказана норма встановлює кримінальну відповідальність за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. Здавалося б існує конституційний припис, що є приписом прямої дії, чинні процесуальні кодекси містять вимоги щодо оцінки доказів судом під час розгляду справи і вимоги щодо законності та обґрунтованості рішень, тож, здавалося немає перепон до застосування положень ст. 375 КК України. Натомість на практиці виявляється фактично неможливим притягнення винних осіб до відповідальності за вказаною нормою.

Аналіз офіційних статистичних даних щодо кількості осіб, які були засуджені за ч. ч. 1 та 2 ст. 375 КК свідчать про те, що в Україні майже відсутня судова практика за даною нормою. Так, з 2008 року по 2018 рік в Україні за даними судової статистики, тільки 10 осіб було засуджено за ст. 375 КК, при цьому 5 з них – з 2014 року. Виникає питання, чому при рівні довіри суспільства до судової влади в 16% (станом на листопад 2018 року) [1], фіксується такий низький показник притягнення до відповідальності суддів за винесення завідомо неправосудного рішення? Більш того, аналіз останньої судової практики показав, що за низкою справ, розглянутих за цією нормою вища судова інстанція України підтверджує виправдувальні вироки, винесені щодо суддів, який виносили рішення про заборону проведення масових акцій під час подій 2013-2014 років [2].

Наприклад, в одній із справ було пред'явлено обвинувачення судді окружного адміністративного суду, який в листопаді-грудні 2013 року за позовом виконавчого комітету міської ради за відсутності на те підстав заборонив проведення зборів, мітингів, пікетів, походів, демонстрацій, маршів, мирних зібрань політичному об'єднанню. В обвинуваченні зазначалося, що, усвідомлюючи, що будь-які підстави для обмеження учасників заходів у реалізації права на мирні зібрання відсутні, всупереч вимогам ст. 182 КАС України без наявності належних та допустимих доказів, які би свідчили про реальну можливість порушення національної безпеки та громадського порядку, суддя постановив завідомо неправосудну постанову, якою задовольнив безпідставні та необґрунтовані позовні вимоги виконавчого комітету про обмеження проведення масових акцій міською організацією політичної партії, усвідомлюючи відсутність у матеріалах справи підстав для задоволення позову про

обмеження прав громадян на мирні зібрання. Постановою Вищого адміністративного суду України від 27 травня 2014 року постанову судді окружного адміністративного суду від 25 листопада 2013 року скасовано у зв'язку з грубим порушенням норм матеріального та процесуального права під час її прийняття. В результаті умисних дій, пов'язаних із постановленням завідомо неправосудної постанови, суддею завдано істотної шкоди у вигляді порушення законних, передбачених ст. 39 Конституції України, прав громадян на мирні зібрання, а також дискредитації і підриву авторитету та престижу органів державної судової влади України. За таких обставин стороною обвинувачення дії судді було кваліфіковано за ч. 2 ст. 375 КК України. Натомість, суди всіх інстанції одногolosно вирішили про відсутність в діях судді ознак складу злочину.

Існуюча судова практика виправдувальних вироків у вказаній категорії справ виходить з того, що: 1) на законодавчому рівні поняття «неправосудне» судові рішення наразі не визначено, не прийнято рішення й Конституційним Судом України за зверненням Пленуму Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення вказаного поняття; 2) відсутні підстави для ототожнення цього поняття із такими поняттями як «незаконне» та «необґрунтоване»; 3) немає жодних законодавчих підстав стверджувати, що неправосудне судові рішення – це у будь-якому випадку таке рішення, яке було скасовано вищою судовою інстанцією; 4) неоднозначність судової практики з аналогічних справ, у яких таке «неправосудне» рішення суддею виносилося.

Виходячи з наведеного, існує декілька аспектів реальної неможливості застосування ст. 375 КК України у конкретно визначених ситуаціях.

По-перше, на сьогодні дійсно відсутнє будь-яке легальне тлумачення «неправосудності» судового рішення. Така категорія, яка є ключовою у визначенні злочинності діяння за ст. 375 КК, є виключно оціночною, і, визначаючи її, виходити суто з «незаконності» чи «необґрунтованості» судового рішення було б фактично визнанням презумпції винуватості кожного судді, який виніс рішення і яке було відмінено вищою судовою інстанцією з підстав, визначених законом.

Так, відповідно до чинного процесуального законодавства, що діє в Україні, законним є рішення, ухвалене компетентним судом згідно з нормами матеріального права з дотриманням вимог щодо певного виду провадження. Натомість, оцінка конкретної ситуації по справі в розрізі чинних норм законодавства здійснюється виключно за переконанням суду. І суд зобов'язаний за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин провадження, керуючись законом, оцінити кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Вмотивованим є рішення, в якому наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення – але це теж предмет суддівського розсуду.

Завідома неправосудність рішення, а саме завідомо одностороннє, неповне й упереджене дослідження всіх обставин провадження, викривлення норм чинного законодавства реально може бути виявлене тільки у випадку ідеальної сукупності «винесення суддею завідомо неправосудного рішення» з іншими службовими (або корупційними) злочинами. Оскільки карати суддю за рішення, яке було скасовано вищою інстанцією вважається неприпустимим з позиції світової спільноти. Так, згідно до рекомендації Комітету міністрів РЄ 2010 року «тлумачення закону, оцінювання фактів або доказів... не повинні бути приводом для кримінальної відповідальності, крім випадків злочинного наміру». Також передбачається, що «судді не повинні нести особисту відповідальність за випадки, коли їхні рішення були скасовані або змінені в процесі апеляційного розгляду» [3]. Таким чином, існує ймовірність притягнення до кримінальної відповідальності, лише «якщо має місце злісний умисел чи злочинна недбалість».

По-друге, слід виходити з того, що порушення критерію правосудності судового рішення є підставою для скасування чи зміни судового рішення судом вищої інстанції. Суд кваліфікує спірні правовідносини, тобто дає їм правову оцінку за нормами матеріального права, які включають, зокрема, й норми процесуального права, що визначають поведінку суб'єктів спірних правових відносин. І тут не можна оминути того факту, що в Конституції України фактично закріплена презумпція законності судового рішення, і ніхто не може ставити під сумнів його правосудність. А тим більше, якщо судовий акт не переглядався вищими інстанціями, зокрема в силу прямої законодавчої заборони щодо їх оскарження.

І не треба забувати про існування певного «антиважеля» ст. 375 КК України – норми про кримінальну відповідальність за втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК України). Так, відповідно до роз'яснень ВСУ під втручанням у діяльність судових органів слід розуміти вплив на суддю в будь-якій формі (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо) з боку будь-якої особи з метою схилити його до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення. При цьому не має значення, за допомогою яких засобів, на якій стадії процесу та в діяльність суду якої інстанції здійснюється втручання» (п. 11) [4]. Таким чином, притягнення судді до кримінальної відповідальності може розглядатися як здійснення втручання в діяльність судової влади.

З суб'єктивної сторони вказаний злочин вчиняється виключно з прямим умислом. Так, особа усвідомлює, що винесення завідомо неправосудного акту суспільно небезпечно, тому що в такий спосіб суттєво порушуються вимоги чинного законодавства та відповідно права особи, стосовно якої такий акт винесено, та бажає винести такий судовий акт. Натомість, вище зазначалося, що фактично встановити умисел на винесення неправосудного рішення, за умов незалежності суддів, презумпції законності судових рішень, суддівського розсуду і, навіть,

судової помилки (наприклад, в одній із справ суд першої інстанції, встановивши у мотивувальній частині вироку відсутність попередньої змови на вчення розбою групою осіб, які за дозволом власника увійшли до його квартири, і вже там у одного з них виник умисел на незаконне заволодіння чужим майном, а інший спостерігав за його діями, кваліфікував дії останнього за ч. 3 ст. 187 КК – за ознакою проникнення до житла) без реально встановленої ідеальної сукупності з корупційними злочинами, не уявляється можливим.

### ***Список використаної літератури:***

1. Рівень довіри суспільства до судової влади в процесі реформ зріс втричі і становить 16 відсотків: Прес-служба РСУ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rsu.gov.ua/ua/news/riven-doviri-suspilstva-do-sudovoi-vladi-v-procesi-reform-zris-vtrici-i-stanovit-16-vidsotkiv>
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 26 червня 2018 року у справі № 520/8135/15-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75099762>
3. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки: Комітет Міністрів Ради Європи від 17 листопада 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_a38](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38)
4. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13.06.2007р. № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>

**Ключові слова:** неправосудність рішення, суддівський розсуд, суддівська помилка, законність рішення, обґрунтованість рішення.

**Ключевые слова:** неправосудность судебного решения, судебная ошибка, законность решения, обоснованность решения.

**Key words:** illegality decision, judge discretion, judge error, legality of decision, validity of decision.

### ***ГУРТОВЕНКО ОЛЕГ ЛЕОНТІЙОВИЧ***

Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри кримінального права,  
кандидат юридичних наук, доцент

### **«СНОДІЙНЕ» І «ПСИХОДЕЛІЧНЕ» КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО**

Кримінальне право повинно бути збалансованим. Відхиленням від збалансованості кримінального права є явища, які можна назвати «снодійним» кримінальним правом і «психodelічним» кримінальним правом. Світ складається із збуджень і гальмувань. Це одна із класифікацій видів компонентів світу, яка потребує виділення і